

مجموعه آموزش ترجمه و مفاهیم نهج البلاغه

سطح متوسطه

نهج البلاغه

درسنامه

جلد اول

«حکمتها»

گروه تدوین متون آموزش
ترجمه و مفاهیم نهج البلاغه

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۱۹	درس اول : آشنایی با نهج البلاغه (۱)
۲۷	درس دوم : آشنایی با نهج البلاغه (۲)
۳۶	درس سوم : گوهرو وجود
۴۶	درس چهارم : فرصت‌ها
۵۶	درس پنجم : دانش افزایی
۶۶	درس ششم : گنج سخن
۷۶	درس هفتم : مشاوره
۸۶	درس هشتم : دوستی و برادری (۱)
۹۴	درس نهم : دوستی و برادری (۲)
۱۰۴	درس دهم : اعتدال و میانه روی
۱۱۴	درس یازدهم : معاشرت برتر
۱۲۴	درس دوازدهم : شکبیایی
۱۳۴	درس سیزدهم : بردباری
۱۴۴	درس چهاردهم : کوچک‌های بزرگ
۱۵۴	درس پانزدهم : عالم محضر خداست
۱۶۲	درس شانزدهم : برادری با علی علیه السلام
۱۷۳	فهرست واژگان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مَدَّ إِلَيْنَا الْكِتَابَ الْبَرَّ الْيُسْرَ وَالْهُدَى
لِأَهْلِ الدِّينِ لِيَتَّبِعُوا الْقَائِلُونَ نَعْمَاءَ لَعَنَ

سپاس خدایی را که سخنوران در ستودن او بهانند و شمارگران شمردن نعمت‌های او را ندانند

حمد و سپاس مخصوص خداوندی است که قرآن را برای نمایاندن حقیقت نازل کرد و پیامبر ﷺ را مفسر آن و ولایت معصومان (علیهم‌السلام) را ادامه خط رسالت و تداوم روشنی حقیقت قرار داد.

سلام و درود بی پایان بر پیامبر خاتم محمد مصطفی ﷺ که عمر شریف خود را برای تبیین و تفسیر قرآن و بیان حقیقت ناب، صرف کرد و انسان‌هایی چون علی و فاطمه (علیهم‌السلام) را به جامعه انسانی هدیه نمود.

درود بر امیرمؤمنان، علی (علیه‌السلام)، انسان والای تاریخ و دومین شخصیت عالم وجود؛ همو که علم از او نور و زهد از او زیبایی گرفت و عدالت از انتساب به او مسرور شد و شجاعت از مقامش، ارزش و اخلاق از کمالش، قداست یافت و انسانیت از عظمت او افتخار کرد؛ همو که فرمود: «يُنْحَدِرُ عَنِّي السَّبِيلُ، وَلَا يَزُقُّ إِلَيَّ الطَّيْرُ؛ از دامن گسترده افکارم، چشمه‌ها روان است و اوهام از صعود به قلعه فضایل ناتوان.»

نهج البلاغه، سخنان آتشین و گفتار دلنشین مولای متقیان است؛ آینه‌ای است که

به خوبی، گوینده عالی قدر خود و شخصیت بی نظیر وی را می نمایاند و میزانی است که حق و باطل را از هم جدا و وزنه سنگین فضیلت را کاملاً جلوه گرمی سازد.

آری! نهج البلاغه جلوه گاه حق و حقیقت و مرکز تابش انوار درخشان صراحت و صداقت، آزادی و عدالت، شجاعت و شهامت و دانش و فضیلت است.

کتاب شریف نهج البلاغه - که به حق «برادر قرآن» نام گرفته - بعد از قرآن کریم، بهترین و عظیم ترین اثر جاودانه اسلامی است که با دستورها و مضامین بلند خود به زندگی مسلمانان شور و شغف خاصی بخشیده؛ کتاب با عظمتی که سند افتخار هر مسلمان و مایه اعتبار انسانیت است. برای یک مسلمان چه افتخاری از این بالاتر که گوینده این سخنان غزو پر محتوا، پیشوای عالی مقام اوست و برای یک انسان چه اعتباری از این مهم تر که علی (علیه السلام) - گوینده نهج البلاغه - با تمام مزایای علمی و عملی که داشته مانند او یک انسان بوده است؛ انسانی که معنی انسانیت و راه و رسم زندگی را فقط باید از او پرسید و در وجود بی مانند او جستجو کرد.

امام خمینی (رحمه الله) می فرماید:

ما مفتخریم که کتاب نهج البلاغه که بعد از قرآن، دستور زندگی مادی و معنوی و بالاترین کتاب رهایی بخش بشر است و دستورات معنوی و حکومتی آن بالاترین راه نجات است، از امام معصوم ماست.^۱

آنها که قدر این گنجینه ارزشمند را دانستند از آن بهره ها بردند؛ مطهری ها، «طهارت روح» را در این چشمه زلال یافتند و با هنرها، «هنر شجاعت و شهادت» را از آن آموختند و بهشتی ها، «عطر دل انگیز بهشت» را از آن استشمام کردند.

اینک ما باید از این گنجینه بی نظیر، کمال استفاده را ببریم و به ندای بیداری بخش رهبر معظم انقلاب - آیت الله خامنه ای (مدظله العالی) - لبیک بگوییم که فرمود:

من درباره توجهی که ما باید به نهج البلاغه پیدا کنیم می خواهم هشدار بدهم. ما این توجه را امروزه کم داریم، مثل اینکه نمی دانیم چه گنجینه معرفت بی پایانی در این کتاب هست یا هنوز برای مردم ما، حتی برای محققین ما، اهمیت دستیابی به منبع عظیم این کتاب بی نظیر به طور کامل کشف نشده است...^۲ تأکید می کنم که این کتاب، گنجینه بی نظیری است، تمام نشدنی است و امروز هم بیشتر از همیشه ملت ما و جامعه اسلامی ما به آن نیازمند است. ما امروز به این کتاب احتیاج داریم.^۳

۱. وصیت نامه امام، ص ۶.

۲. بازگشت به نهج البلاغه، ص ۳۸.

۳. همان، ص ۴۹.

۱. سیر تدریجی از آسان به سخت: متن نهج البلاغه بر اساس هدفی که مورد نظر گردآورنده آن - سید رضی علیه السلام - بوده با سایر کتاب ها و متن های دینی و مجموعه های گردآوری شده از سخنان معصومان علیهم السلام تفاوت آشکاری دارد و از دشواری خاصی برخوردار است. این دشواری به ویژه برای افرادی که نسبت به ادبیات عرب و برخی علوم مقدماتی از دانش لازم برخوردار نیستند یا برای اولین بار با این گنجینه ارزشمند مواجه می شوند، بیشتر رخ می نماید.

به همین دلیل برای تسهیل امر آموزش، سیر تدریجی از آسان به سخت در کل مجموعه مورد توجه قرار گرفته به نحوی که روند آموزش از حکمت های نهج البلاغه - که دشواری کمتری نسبت به سایر بخش ها دارند - آغاز و به آموزش نامه ها - که در مقایسه با خطبه ها آسان تر هستند - منتقل شده و با آموزش خطبه ها خاتمه می یابد. سیر مذکور، در هر بخش مراعات شده و درس های هر جلد از حکمت ها، نامه ها و خطبه های آسان به سخت تنظیم و تدوین شده است.

۲. موضوع محور بودن درس ها: نهج البلاغه بر اساس سخنرانی ها (خطبه ها)، نامه های امام علی علیه السلام، حکمت ها و جملات کوتاه منتخب از سایر سخنان امیرمؤمنان علیه السلام تنظیم شده و ترتیب موضوعی ندارد. مجموعه حاضر برای سهولت در امر یاددهی و یادگیری، معرفت افزایی نهج آموزان، پاسخ به نیازهای بینشی و انگیزشی مخاطبان و جذابیت آفرینی و ایجاد رغبت، به صورت موضوعی با محوریت موضوعات اساسی از قبیل مسائل اخلاقی، اصول رفتاری و مباحث اجتماعی، اعتقادی و سیاسی درس بندی شده است.

۳. بیان ساده، کوتاه و جامع: در این مجموعه سعی شده است تا مطالب با بیانی ساده، گویا و کوتاه به مخاطب انتقال داده شود؛ به همین منظور از پرداختن به مطالب و توضیحات اضافی ملال آور و غیرضروری - که ارتباط روشنی با موضوع درس ندارد - پرهیز شده است؛ اما به منظور جامع بودن مطالب، دو بخش با عناوین «آیین در آیین» و «حکایت و هدایت» برای پیوند محتوا با قرآن و ملموس شدن مفاهیم، در کادر جداگانه ای ارائه شده است.

۴. جذابیت و رغبت آفرینی: محتوای درس های این مجموعه در موضوع محوری خود، از جامعیت، اختصار و استقلال خاصی برخوردارند که به اصل تداعی در ذهن نهج آموز کمک کرده، موجب می شود مخاطب، تمام یک درس را به صورت کامل در نظر داشته باشد. این مسئله حس شروع و اتمام و حرکت مجدد را به نهج آموز القا و محتوا را جذاب تر می کند و در مخاطب برای پیگیری مطالب کل مجموعه، رغبت بیشتری به وجود می آورد و قابلیت یاددهی و یادگیری او را افزایش می دهد.

۵. تأکید بر تمرین و ممارست: به دلیل تأثیر بسزای تمرین و ممارست در یادگیری و نهادینه شدن آموخته‌ها، بخش ویژه‌ای برای این منظور در نظر گرفته شده است.

ویژگی دوم: مهارت آفرینی و مهارت افزایی

قرائت و ترجمه متن نهج البلاغه و درک مفهوم و مقصود از کلام امام علی (علیه السلام) - به ویژه برای افرادی که نسبت به ادبیات عرب و برخی علوم مقدماتی از دانش لازم برخوردار نیستند یا برای اولین بار با نهج البلاغه روبه‌رو می‌شوند - دشواری خاصی دارد؛ به همین دلیل در مجموعه حاضر سعی شده است تا در زمینه‌های روخوانی و روان‌خوانی، ترجمه متن و درک مفاهیم، مهارت‌های لازم در نهج‌آموزان ایجاد شود یا در صورت برخورداری از چنین مهارت‌هایی، این مهارت‌ها افزایش یابد.

همچنین با توجه به اهمیت مطالعه و پژوهش در دانش افزایی و تولید علم، سعی شده است تا بستر لازم برای مطالعات بیشتر و تحقیق و پژوهش در زمینه موضوعات مرتبط با درس‌ها ایجاد شود و نهج‌آموزان با تمرین و ممارست، در این عرصه نیز به مهارت لازم دست یابند.

ویژگی سوم: جامعیت، به‌روز بودن و سودمندی

در این مجموعه موضوعاتی که در سخنان امام علی (علیه السلام) فراوانی بیشتری دارند یا جزء مسائل و موضوعات روز و مورد نیاز مخاطبان - به ویژه جوانان - محسوب می‌شوند در اولویت قرار گرفته‌اند.

محتوای درس‌های این مجموعه، به گونه‌ای گزینش و چیده شده که مهم‌ترین مسائل اخلاقی، اصول رفتاری، مباحث اجتماعی، اعتقادی و سیاسی مؤثر در مسیر تکامل فردی و اجتماعی را دربر گرفته و ضمن برقراری رابطه سازمان‌یافته میان نهج‌آموز و متن نهج البلاغه، نگاه مثبت و سازنده‌ای نسبت به فراگیری نهج البلاغه در وی ایجاد می‌کند و نسبت به نیازها و پرسش‌های اساسی مخاطبان پاسخ‌گو است و حس سودمندی و مفید بودن را القا می‌نماید.

اهداف علمی و کاربردی مجموعه حاضر

براساس ویژگی‌های طرح شده، مجموعه حاضر، برای رسیدن به اهداف ذیل تألیف و تدوین شده است:

- آشنایی اجمالی با بخش‌های مختلف نهج البلاغه (حکمت‌ها، نامه‌ها، خطبه‌ها)؛
- ایجاد علاقه و شوق برای ارتباط هرچه بیشتر با نهج البلاغه و انس با آن؛
- آشنایی با اکثر موضوعات مطرح شده در نهج البلاغه به ویژه موضوعات به‌روز و مورد نیاز؛
- بهره‌مندی علمی و عملی از معارف و آموزه‌های ناب علوی در زندگی فردی و اجتماعی؛
- آموزش روخوانی و روان‌خوانی متن نهج البلاغه؛
- آموزش معنا و شرح واژگان مهم و کلیدی؛

- آموزش ترجمه نهج البلاغه، به صورت کاربردی و کسب مهارت در این زمینه؛
- آشنایی اجمالی با شرح و توضیح سخنان امام علی (ع) در نهج البلاغه؛
- آشنایی با شیوه‌های مطالعه و پژوهش در موضوعات نهج البلاغه و کسب مهارت در این زمینه؛
- آشنایی با پیام‌های مختلف عبارات نهج البلاغه.

این مجموعه در قالب ۹۶ درس برای سطح متوسطه طراحی شده است:

- برگزیده حکمت‌های نهج البلاغه (۳۲ درس)
 - برگزیده نامه‌های نهج البلاغه (۳۲ درس)
 - برگزیده خطبه‌های نهج البلاغه (۳۲ درس)
- نهج‌آموزان پس از گذراندن این درس‌ها، علاوه بر آشنایی با واژگان و اسلوب بیانی نهج البلاغه و کسب مهارت ترجمه متن نهج البلاغه از معارف ناب این گنجینه بی‌بدیل - که پاسخگوی نیازهای امروز جامعه است - بهره‌مند می‌شوند.

به منظور ارتباط بیشتر با مربیان و نهج‌آموزان و برای دریافت انتقادات، پیشنهادات و نظرات صاحب‌نظران، پایگاه اینترنتی اختصاصی «درسنامه نهج البلاغه» به آدرس nahjamoos.com راه‌اندازی شده است.

از محضر خدای رحمان، فضل و عنایت بیکران، برای معلمان و متعلمان نهج البلاغه خواستاریم.

